

Naturunderstödd rehabilitering (NUR) på landsbygd – Skånemodellen. Myndighetssamverkan kring stressrelaterad psykisk ohälsa

SARA KYRÖ WISSLER OCH ANNA MARÍA PÁLSDÓTTIR

INSTITUTIONEN MÄNNISKA OCH SAMHÄLLE, SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET, ÄLNÄR

Detta faktablad är ett av tre som handlar om naturunderstödd rehabilitering på landsbygden i Skåne. Dessa tre faktablad handlar om bakgrunden till NUR, kontexten och kravspecifikationer för att driva NUR-verksamhet som är upphandlad av Region Skåne. Läs faktabladet Läs även:

- Älnärs rehabiliteringsträdgård som forskningsarena. Grunderna för nytt rehabiliteringskoncept implementerat inom hälso- och sjukvården i Skåne, nummer 2021:13,
- Naturunderstödd rehabilitering på landsbygden (NUR) – Skånemodellen. Kravspecifikationer för verksamheter som driver och är upphandlade NUR leverantörer, nummer 2021:15

Den i Region Skåne implementerade NUR-modellen, naturunderstödd rehabilitering på landsbygd, bygger på lärdomar och erfarenheter som finns av myndighetssamverkan och den forskning som bedrivits av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Detta har lett fram till ett koncept som idag erbjuds personer i Skåne som är sjukskrivna på grund av stressrelaterad psykisk ohälsa såsom utmattningsyndom.

Mellan 2002 och 2019 bedrev Sveriges Lantbruksuniversitet forskning och utvecklingsprojekt i Älnärs rehabiliteringsträdgård i samverkan med olika samhällsaktörer. Målet är att vara en del i att finna lösningar på de samhällsutmaningar som vi har stått och fortsatt står inför avseende psykisk ohälsa.

Figur 1: Närliggande vårdenheter samverkar med NUR verksamheter i detta komplement till ordinarie vård. (foto: AM Pálsdóttir).

För att bemöta dessa utmaningar togs en ny naturunderstödd intervention fram tillsammans med Region Skåne där myndighetssamverkan fick stort fokus. Region Skåne ville dessutom fånga upp patienter tidigare i sjukskrivningen. En önskan att inte hamna i en medikalisering av patientgruppen var väsentlig. Som led i detta genomfördes en forskningsstudie, Naturunderstödd rehabilitering på landsbygden i Skåne (NUR).

Region Skåne satsar på målgruppen stressrelaterad psykisk ohälsa genom samverkan

Forskning och erfarenheter från Älnärs rehabiliteringsträdgård samt resultaten från NUR-forskningsstudie låg till grund för att Region Skåne 2014 fattade beslut om att satsa på NUR för målgruppen som drabbats av stressrelaterad ohälsa.

NUR-studien föregicks av en pilotstudie i sydöstra Skåne med en vårdcentral och två gårdar. SLU, i samverkan med andra myndigheter, fick uppdraget att skala upp konceptet till en fullskalig studie efter att den utvärderats. Forskningsprojek-

Figur 2: I upphandlingen av NUR verksamheter ställs krav på både den fysiska utemiljön men också på samlingslokalerna likväl som på vilka aktiviteter som skall erbjudas. Växthuset har en central roll i konceptet. (foto: AM Pålsdóttir).

tet bestod av en planeringsfas med konceptutveckling med start under 2009 för att mellan 2011 – 2013 testas på 11 verksamheter i Skåne i samarbete med närliggande vårdenheter. Under projektet fick verksamheterna stöd av Lantbrukarnas riksförbund, LRF, i utvecklingen av sin affärsidé. Naturunderstödd rehabilitering på landsbygd genomfördes inom ramen för Europeiska socialfonden ESF-programmet (programområde 2) med SLU som projektägare, Region Skåne och Försäkringskassan som medfinansierare samt Arbetsförmedlingen som ytterligare samverkanspart.

För Region Skåne var det också viktigt att kunna erbjuda målgruppen flera rehabiliteringsalternativ.

Baserad på forskningsstudiens erfarenheter och resultat implementerades Naturunderstödd understödd rehabilitering på landsbygd (NUR) i Region Skånes ordinarie verksamhet 2014.

Implementering av NUR i Region Skånes ordinarie verksamhet, som en del av vårdutbudet

NUR-interventionen är ett komplement till annan behandling för att stödja patientens återhämtningsprocess som ett led i återgång i arbete. Målgruppen för NUR är personer som sökt vård för stressrelaterad psykisk ohälsa såsom utmattningsyndrom, mild till måttlig depression och/eller ångest (F43.8, F32.0, F32.1 samt F41), en målgrupp med tendens till social isolering och passivitet. För att erbjudas NUR skall patienten ha sjukskrivningsgrundande inkomst (SGI).

Patienten ska vara motiverad och ha ork att genomföra interventionen som omfattar åtta veckor.

Den behandlande läkaren måste göra en individuell bedömning, ställningstagande till lämplighet görs i samråd med patienten. Samsjuklighet samt pågående missbruk kan visa på olämplighet att föreskriva NUR. Den behandlande läkaren har det medicinska ansvaret under hela NUR-vistelsen.

Programmet pågår under åtta veckor men kan förlängas upp till 12 veckor vid sjukdom eller annan godkänd frånvaro. Interventionen genomförs i grupp om max fem deltagare åt gången, med löpande antagning. Verksamheten ska enbart hantera en grupp per vecka och ska vara öppen under 40 veckor per år. Patienterna, som när de är i verksamheten benämns deltagare, vistas i verksamheten tre dagar per vecka. Varje tillfälle ska vara fyra timmar och dagens struktur ska ha fyra huvudmoment; samling, deltagarens egetid, aktiviteter samt avslutande samling. Alla verksamheter har samma uppbygg även om verksamheternas innehåll skiljer sig åt. Vissa verksamheter erbjuder odling och naturupplevelser, andra har djur på gården.

Specifika krav ställs på de verksamheter som genom upphandling vinner avtal med Region Skåne. Upphandlingsunderlagen för NUR har tagits fram i samverkan mellan Region Skåne och SLU.

Utöver att följa det givna konceptet beskrivet ovan, ställs också krav på den fysiska miljöns utförande såväl som på vilka aktiviteter som skall erbjudas deltagarna. Krav ställs även på personalen som driver verksamheten och de som möter deltagarna. Erbjudna aktiviteter ska vara väl förankrade i verksamheten, det kan handla om att ta hand om djuren på gården eller odlingarna. Aktiv vila är en viktig del av aktivitetsutbudet. NUR är en återhämtningsinsats, med vaken vila och sinnesstimulering i fokus.

Avseende krav för att driva NUR, beskrivs dessa i LTV-fakultetens faktablad nr 2022:15 i detalj.

Vårdens perspektiv

Alla vårdcentraler och psykiatrimottagningar i Region Skåne kan erbjuda NUR för sina patienter. Vårdenheter med intresse att erbjuda NUR ska anmäla sig som NUR-enhet samt att utsedd koordinator ska genomgå utbildning. Vid anmälan av vårdenhet måste verksamhetschefen godkänna att enheten erbjuder NUR då vårdenhetens läkare tar på sig det medicinska ansvaret för patienten under hela NUR-vistelsen. Utbildningen

Figur 3: NUR i Skåne är en återhämtande insats vid stressrelaterad ohälsa där stort fokus läggs vid vaken vila. NUR erbjuder året om. (foto: AM Pálsdóttir).

är i två delar och sker under en halvdag. Första delen består i förståelse och kunskap om vad NUR-konceptet går ut på. Vilka krav som ställs på vårdenhetens NUR-koordinator samt vad som kan förväntas av verksamheterna. Deras erbjudanden och kraven som ställs på dem för att genomföra sitt uppdrag och för att få till en bra samverkan mellan de båda. Det andra blocket i utbildningen handlar om det system som Region Skåne tillhandahåller för att registrera patientens process.

NUR-koordinatören är en nyckelperson för patienten men också för verksamheterna och konceptet i sin helhet. NUR- koordinatören ansvarar för att kontakt initialt tas med Försäkringskassan för att stämma av var i rehabiliteringskedjan patienten befinner sig. En samsyn kring patientens planerade rehabilitering skall finnas innan start. NUR- koordinatören bokar och bjuder in till ett avstämningsmöte i halvtid, kallat mittmöte, med

Försäkringskassan där även deltagare samt representant från verksamhet och eventuellt arbetsförmedlingen, beroende på hur omständigheterna runt patienten ser ut, välkomnas. En arbetsgivare kan vara aktuell som mötesdeltagare, beroende på deltagarens sjukskrivningslängd. NUR-koordinatören samordnar detta och bjuder utöver tidigare nämnda även in ansvarig läkare. Mittmötet är tänkt som ett tillfälle att stämma av hur det går samt för att lägga en långsiktig plan – vad händer efter NUR?

NUR- koordinatören är en nyckelperson för samverkan mellan vården, verksamheten och deltagaren!

Remissförfarande

En patient på en vårdenhet kan föreslås NUR, initiativet kan även komma från patienten själv eller från annan instans såsom Försäkringskassan. En överenskommelse görs om NUR-vistelse mellan patient och läkare och en målbeskrivning formuleras efter given mall. Viktigt att understryka är att läkaren tar det fulla medicinska ansvaret för patienten under programmet samt att ingen medicinsk information lämnas ut till verksamheten. Målbeskrivningen är patientens berättelse av sitt mående, vilka förväntningar patienten har på programmet och vad den vill uppnå. Detta är den information som patienten tar med sig till vald NUR-verksamhet. Målbeskrivningen signeras av läkaren vilket innebär att läkaren anser att patienten är lämplig att ta starta i NUR-programmet. Under NUR-vistelsen är patienten försäkrad via Region Skåne.

Verksamheternas perspektiv

Utöver att möta deltagarna i verksamheten och erbjuda dem meningsfulla aktiviteter väl förankrade i verksamheten krävs också att gårdarna dagligen registrerar närvaro samt skriver dagboksanteckningar över hur arbetet fortskrider på gruppnivå. Dagboken är helt anonymiserad. Verksamheterna, eller gårdarna, ska följa avtal och de krav som ställs. De ska även vara tillgängliga för avstämningsmöten med vården på veckobasis samt delta vid mittmöten. Verksamheterna bjuds även in av Region Skåne till dialogmöten som hålls en gång per termin. Under dialogmötet tas olika ämnen upp, både för inspiration för arbetet och för att fånga upp olika perspektiv på NUR. Till dialogmöten bjuds även Försäkringskassans och Arbetsförmedlingens regionala representanter in samt listade vårdenheter.

I verksamheten förväntas personalen erbjuda meningsfulla aktiviteter med fokus på aktiv vila genom att erbjuda en kravlös miljö med aktiviteter kopplade till djur, trädgård och natur. Interventionen ställer krav på två personal för en grupp på fem deltagare. Gruppen får under en övergångsperiod uppgå till sju personer

NUR-processen ur deltagarens perspektiv

Inledande studiebesök i vald verksamhet

Mittmöte, flerpartsmöte – plan framåt

Avstämning med vårdenhet vid avslut av insats

8 veckors insats, 3 dagar per vecka, 4 timmar per gång

Figur 4: Återhämtande insats över 8 veckor med träffar 3 gånger per vecka. Mötesstruktur ur deltagarens perspektiv med studiebesök, mittmöte samt avslutande möte.

(se närmare faktablad 2021:15).

Verksamheterna som har NUR-avtal med Region Skåne skall även ha en dokumenterad plan för säkerhet på gård.

Ersättningsmodellen

Ersättningen utgår till maximalt 96 timmar per deltagare. Ersättning utgår för maximalt 44 veckor per år, den utgår inte för mittmöte, studiebesök, resor, revisioner eller dialogmöten.

För dagar utan någon deltagare utgår en halv deltagareersättning. Denna basersättning utgår inte då verksamheten har deltagare.

Verksamheterna får ersättning för deltagare per vecka, en 1-5 samtidiga deltagare ger full timersättning för varje närvarotimme. Uppgår antalet deltagare, under en överlappsperiod om en vecka, till sex eller sju deltagare utgår halv ersättning för den sjätte och sjunde deltagaren.

Skulle deltagaren, oavsett anledning, avbryta sin insats och utebli helt, trots att ha genomfört en eller flera aktivitetsdagar, utgår halv ersättning resten av påbörjad vecka samt påföljande vecka.

Deltagare som anmäler förhinder, såsom akut sjukdom, kan erbjudas för-

längning upp till 12 veckor. Den samlade ersättningen kan maximalt uppgå till 96 heltimmar inklusive eventuell frånvaroersättning enligt ovan. Deltagarnas närvaro ska registreras i IT-systemet PASIS varje dag för att försäkra ersättning för arbetet för varje deltagare.

Foto: Jenny Svennås-Gillner

Anna María Pálsdóttir, docent och universitetslektor inom miljöpsykologi, <https://orcid.org/0000-0002-4561-5792>. Hon arbetar med konceptutveckling och vetenskapliga utvärderingar av naturbaserade och naturunderstödda interventioner som bedrivs i olika utemiljöer för olika målgrupper samt innehåll och utformning av hälsofrämjande utomhusmiljöer.

Anna.maria.palsdottir@slu.se

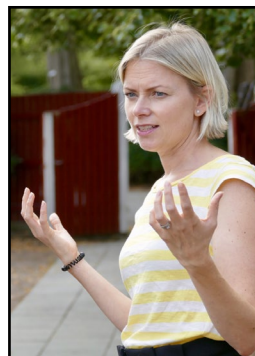

Foto: Marianne Persson

Sara Kyrö Wissler, Projektledare & koordinator Campusutveckling Alnarp, <https://orcid.org/0000-0001-8005-8541>. Hon arbetar med utvecklingen av universitetscampuset i samverkan med Akademiska hus och Lomma kommun. Har sedan 2008 arbetat med myndighetssamverkan och konceptutveckling av interventioner kopplade till Alnarps rehabiliteringsträdgård och NUR. Sara.kyro@slu.se

- Ansvariga för publikationen: Anna María Pálsdóttir och Sara Kyrö Wissler
- På webbadressen <https://pub.epsilon.slu.se> kan detta faktablad hämtas elektroniskt